

ימי אלול אצל רבי איצלה פטרבורגר זצ"ל

עצור! מי אתה? הזדעק השוטר לעבר השיכור המשתולל - והשיכור כאילו לא שומע.

מי אתה? ענה! - והשיכור לא עונה... כך בשנית ושוב בשלישית.

עד שהשוטר הרים את קולו בגערה מקפידת דם: מי אתה?? ענה לי! אני שוטר של המלך

נקולאי!!! - והשיכור לא מגיב... מיד שלף השוטר את אקדחו וירה בו למוות.

ממשיך רבי איצלה פטרבורגר את סיפור הדברים: הנושא התגלגל ובא לבית המשפט. הביאו

את השוטר לפני השופט ושאלו אותו: למה ירית בו? השיב השוטר: כיוון

שלא ציית לפקודתי.

אם כן, תמה השופט ושאל, מדוע לא ירית בו מיד בפעם הראשונה?! השיב:

הרי שיכור הוא, והבנתי כי ראשו כבד עליו, וכל איבריו מבלבלים.

התרעם השופט: למה אם כן ירית בו בסוף, והרי שיכור הוא? - נעמד השוטר,

פתח את פיו והשיב: בראשונה, בשנית, אפשר אכן ללמד עליו זכות ולהבין אותו, אבל בפעם

השלישית, כשהזכרתי את השם של המלך - גם שיכור צריך להתעורר ולהגיב... משום כך שלפתי אקדח ויריתי בו.

אלול! אלול! מזכירים לנו את דברי המלך! אוי, חרדה חייבת לעטוף אותנו מכל עבר - גם שיכור צריך להתכח מיינו, עורר

ישנים! עוררו! כשמזכירים את שמו של המלך, גם הגוי מבין כי יש להתעורר... עוררו משנתכם! אלו היו דבריו של הגאון מפטרבורג

זצוק"ל.

מי שהכיר את יראת העונש שהיתה לו לרבי איצלה פטרבורגר, ידע שאת עצמו הוא מתאר.

*

סיפר הרה"צ ר' שמואל שיינקר זצ"ל, כי בצעירותו עבר פעם כאורח אצל ר' איצלה. לאחר הביקור ביקש ממנו אם שייך שישאר

ללון אצלו בביתו, כיוון שנראה לו שלא נוהר בדבר כלשהו ולכן הוא מפחד לישון לבד... ואם כך בכל ימות השנה ק"ו בהתקרר

יום הדין.

*

אני מודה לדי' - אמר מרן ר' אליהו לופיאן זצ"ל - על שזכיתי לשמוע כמה פעמים את ר' איצלה בימים הנוראים, שמאז נתהפכו

אצלי הימים הנוראים כל ימי חיי...

ואם נרצה לטעום מעט מה"אלול" של ר' אליהו בעצמו, הרי לנו העובדה הבאה (עפ"י המובא ב"לב אליהו")

פעם אחת בתחילת ימי אלול קבל ר' אליהו חום גבוה מאוד, ונחלש מאוד מחולי זה. עקב זאת נעדר מהשיבה בשבועיים

הראשונים של אלול (כשקם מחוליו סיפר שבשיא מחלתו הגיע חומו לארבעים ושתיים מעלות). באותם ימים התקיים מניין קבוע

בביתו של ר' אליהו לכל התפילות. על אף חולשתו הגדולה, למרות שכמה פעמים מעדו רגליו בהליכתו, התחזק תמיד וקם

ממיטתו, לבש את בגדיו לתפילה ופילל לפני אלוקיו בקול רם ובהתלהבות כדרכו בישיבה. מי יודע, אולי כך היה נוהג גם בשאר

ימות השנה ולאז דווקא באלול... אך המעשה היה באלול.

ר' אליהו לופיאן שמע את דרשותיו של ר' איצלה בהיותו תלמיד ב"קלם". לאחר פטירת הסבא הרש"ז מקלם זצוק"ל, הזמינו את

ר' איצלה לתקופת הימים הנוראים, כדי לעוררם ביראת ד'. אך עוד כמה מהיכלי התורה בתפארתם זכו לראות ולשמוע את ר'

איצלה בסערת הימים הנוראים, בקאבנא, בישיבת סלבודקא, בעיירת "מוטלה", וגם בירושלים עיה"ק ועל כך בשורות הבאות.

*

מה שמענין במיוחד הוא, כי כל "בעלי המעשה" כותבי העיתים, וסתם עמך המספרים על ר' איצלה, כולם מציינים בתיאור עז

ותמיר נחל של דמעות שהיה שם... ים של דמעות... בגדים ספוגים מבכי ומהתרגשות... ולכן, גם אם יש בקולמוס המשרטטים

גוזמאות, לא נוכל להתחמק מההרגשה שבסביבתו של ר' איצלה היתה חרדת הדין נוראה ורעד המשפט עולף בספירים, ופניו

הפיקו פחד מהול ביראת הרוממות לקראת מלך הכבוד כי בא לשפוט את הארץ.

קודם נישואיו של ר' איצלה התנה עם הרבנית תנאים שונים, וביניהם, שהוא יעזוב את הבית לימים של חודש אלול עד אחרי יום

כיפור (ועם כל זאת היה חוזר בכל שנה ושנה ומבקש את סליחתה על כך).

אכן אמרו: מי שלא ראהו בימים נוראים לא ראה יראה מימיו. במשך ארבעים הימים היה יושב ב"תענית דיבור" סגור ומסוגר,

לא היה מדבר עם איש. מלבד פעם אחת כשנולד לו בן, הלך לבקר את אשתו וברך אותה בברכת "מזל טוב" ויותר לא דיבר, רק

שהיה מבקרה יום יום. קרה פעם שנצרך לנסוע לוינה לביקור אצל פרופסור והיה מוכרח לשהות בווינה בימים אלו. עמד וכנס

שלושה תלמידי חכמים להתיר את נדרו, כי פחד שמא לא יוכל לעמוד שם בהנהגה זו של "תענית דיבור". אך בסופו של דבר

צלחה דרכו, וגם בווינה הצליח להחזיק איתן בתעניתו.

מספר תלמיד ישיבת סלבודקא :

הגיעו ימי האלול ורבי איצלה שהה ב"ישיבת סלבודקא". נשכרה עבורו אכסניה למשך ארבעים ימי הרצון, שם הסתגר (בתוך הישיבה) כמעט כל שעות היום.

היה לו סדר קבוע ללימוד מוסר בהתפעלות, שעה בבוקר ושעה בערב, וגדולי בעלי המוסר היו "מתנגבים" אל מאחורי הקיר, לשמוע מפיו של רבי איצלה רעיון מוסרי שהיה משמיע בקול רם, או לכל הפחות להאזין לאימרה חדה אחת כשיוצאת מפיו, ומתמלאים רגש והתפעלות על אופן הלימוד הזה... פעמים קרה שבאמצע לימוד הגמרא התפרץ בבכיה ועבר ללימוד מוסר במשך כעשרה רגעים מתוך התפעלות גדולה, ושוב חזר ללימוד הגפ"ת...

אימה מיוחדת ירדה על הציבור עם הכנסו של ר' איצלה להיכל הישיבה בראש חודש אלול לתפילת שחרית. עצם מראהו היה אפוף בהוד של עבד ה', פניו עוררו לתשובה. ר' איצלה היה עטוף באיצלא של אימה ופחד, עיניו מסתתרות עמוק מתחת למצחו וכל כולו אומר אלול. ניגש ר' איצל למקומו הקבוע, מתפלל כדרכו בדממה דקה ובפשטות מרובה ללא נענועים מיוחדים ותנועות גדולות אבל באמצע "שמונה עשרה" היה פורץ בבכי רם עד שנגע, ואז חזר השקט לשרור בהיכל הישיבה, אך האוירה הפכה להיות רווית פחד עוד יותר. מחזה זה חזר על עצמו שלוש פעמים בכל יום מימי האלול ועשרת ימי תשובה, וכולנו חשנו בזרם פנימי של אימת הדין. נוסף לכך נהג להשמיע מדיברותיו פעמיים בשבוע, ביום חמישי לפנות ערב ובשבת קודש עם רדת החשיכה. ביום חמישי היה משוחח לפני רבנים ותלמידי חכמים ובעלי מוסר "שיעור" בתשובה ובהלכות יראת שמים, ואע"פ ששיחה זו היתה כעין שיעור בסוגיא, השפיעו הדברים כל כך, עד שהשומעים התמוגגו בבכי ודמעות רבות זלגו מעיניהם, כי "דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב". לשיחה בשבת באו גם גבירי קובנא ונכבדיה. לכן לא העמיק כ"כ ברעיונות, ועפ"י רוב שוחח רק על ענייני שכר ועונש, עומק הדין וכדומה.

בישיבה שורת אפולולית של שעת רעוא דרעוין, ובהיכל הגדול מושלך הס. הגאון מפטרבורג פותח ברעיון מוסרי עד שיוצאת השבת, ואז, ניתנת הוראה לכולם להגיד "ברוך המבדיל", ומיד כשהחולין משתלט על העולם וכבר מותר לבכות משתרת לה דומיה לרגעים אחדים, הגאון מפטרבורג מרטיט בניגון עצוב: וכעת הבה נחזור על כל מה ששוחחנו מקודם. והקול הולך וגובר, ר' איצל חוזר שוב בסילודין, בדברים נוקבים מושחזים בלהב המוסר. דיבורו נעשה קטוע באנחות כבושות, קולו תובעני, מייסר כליות ולב, תלמידי הישיבה למיניהם כבר החלו להתנועע אנה ואנה, געגועי הנשמה גודשים את הלב ביתר שאת, ולפתע מתייפח ר' איצלה הישיש בבכי נסער, בכי מתגלגל ומשתבר כקול גלי הים... ואחריו מזדעזע כל הקהל ופותח גם הוא בבכיה בשברון לב. גם ה"מבוגרים" בכו בקול רם כילדים... עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן... (לשון הרמב"ם פ"ג מהלכות תשובה, ע"ש) והרצון גואה בליבנו הצעיר, להיות יותר טוב, יותר נעלה, להתרומם עשרה טפחים מעל פני הקרקע, ולהדבק ב"נצח" הסובב אותך כל הזמן, להבין יותר, ללמוד יותר, לקיים יותר, כך בישיבת סלבודקא...

מספר הגה"צ רי"י לובטשאנסקי זצ"ל, המשגיח דשיבת ברנוביץ: במשך חודש אלול נהג ר' איצל להתפלל תפילת מנחה ב"בית המוסר" שבקובנא. בסיום התפילה היו מוצאים בכל פעם על עומדו כנחל דמעות ממש. יש שהיו מוצאים אותו רועד מאימת הדין... סיפר הגר"ח מישקובסקי זצ"ל, חתנו של ר' איצל, כי בעת שהיה נושא דרשה בימים אלו, היה מתרגש הוא מאוד והיה צורך להחליף את בגדיו שלש פעמים מחמת שנעשו טבולי זיע מרוב התרגשות...

*

גם זקני ירושלים ידעו לספר, על המעמד הגדול שהיה ב"מאה שערים" בשנת תרס"ה (בערך) אין אנו יודעים אם פתחו אז את "ארון הקודש" או לא, אבל גם בלא זה הדבר הוא פלא פלאים - עומדים אנשי ירושלים ובראשם אחד מגדולי הדור, וכולם יחד מקבלים עליהם בצוותא כאיש אחד בלב אחד, את האלול! ובסגנון אחר - "מקבלים עליהם עול מלכות שמים", הפלא ופלא...

ואנו שואלים את עצמנו טיבה של קבלה זו מה היא, אלא שהשאלות אין להן מקום בסיפור זה, מעשה שהיה, ששמענו אותו מפי הגר"ש שברון, ששמע זאת לפני שבעים שנה מאותו "סוחר זיתים" שהתגורר לו ב"מאה שערים", שהוא בעצמו היה נוכח באותו מעמד, לפני שנים רבות, עוד בחיים חיותו של רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל ורבי יצחק בלאזר זכרונם לברכה, שעלו לירושלים בשלהי ימיהם והביאו עמם עוד מנה גדושה של קדושה לתוככי ירושלים של הימים ההם...

תושבי ירושלים של פעם, עזבו את כל אשר להם בחוץ לארץ ובאו להשתקע בירושלים החריבה. בהחלטתם לעלות לירושלים היתה מסירות נפש וגם התנערות מכל זיקה של רצונות גשמיים באו הם מכל קצווי תבל: ליטא, פולין, הונגריה ואשכנז, וכאן התמזגו יחד לתושבים שיש בהם את המעלות של כל הארצות שבאו מהן... בצניעות ובפשטות שאין למעלה מהן הגו בתורת ה' ובעבודתו יומם ולילה - "שבתי בבית ה' כל ימי חיי".

כך בימים של סתם, ימים של חול, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בימי רצון, ימי אלול, היו שרויים תושבי העיר החדשה באוירה של חרדה מצד אחד - ושמחה אין קץ מצד שני, כפי שחש כל יהודי העובד את בוראו. מחצות היום ואילך נסגרו העסקים והרגלים היו מוליכות לבית המדרש!!

אפשר כבר להבין מה חשו הלבבות הירושלמים בשעה שימי הרחמים כבר החלו לקשקש באוזניהם, ובעוד יום או יומיים כבר יזדחל קולו של השופר, "עורו מתרדמת הזמן...!"

היה זה ב"שבת קודש מברכים אלול", ופשוטי העם... התאספו בביהכ"נ של "בתי נייטין" לתפילת שחרית, ור' איצל הישיש בראשם. ואף על פי שהגאון מפטרבורג התגורר ב"חצר שטראוס", הרי שבשבת זו ברור לנו שהתפלל ב"בתי נייטין".

הייתי שם, מספר "סוחר זיתים" הנ"ל. הדמעות כבר עמדו בעיניים קודם "ברכת החודש", רגעים ספורים לפני שהחזן יגיד בקול גדול את מולד האלול - ואז המתינו כולם. עלה הגאון למרגלות ארון קודש וחידש חידוש "קבלת קדושת האלול". הגביר ר' איצל בקול נסער ופתח פיו כבן המתחטא לפני אביו, ואמר בהתרגשות איומה: רבונו של עולם, אנחנו מקבלים עלינו את האלול הקדוש שלך... וכל הקהל השיב למולו בבכיה גדולה עד שרצפת העזרה היתה שטופה מדמעות.

מאי משמע - "מקבלים עלינו את האלול הקדוש"??? אולי יש כאן "קבלת עול מלכות שמים", ואפשר שיש כאן "קבלת קדושת הימים", אך מה שברור הוא, שאלול הם ימי שמחה עצומה של עבודת ה', והימים הם ימי רצון, וחובה לנצלם כראוי.

מובא עוד בקונטרס "תשובת הימים", כי בהזדמנות אמר ר' איצל (בר"ח אלול) מודה אני לפניך ה', השבח וההודיה לך על שנתת לנו את חדש האלול הלזה - רבש"ע, אנו מקבלים את האלול באהבה ובשמחה.

*

ימי האלול אינם ימי הכנה בלבד, אלא מאחר שהם ימי הכנה נתקדשו להיות ימים אחרים ומהות אחרת להם... "ימי רצון", קירבה ורצון לפני מלך מלכי המלכים, ולפיכך יש בהם נותן טעם ושייכות של אמת לראש השנה בעצמו. אפשר לטעום בהם ממשות של ראש השנה ויום כפור... הפלא ופלא.

מעלתם של ימי האלול מעלתם היא עצמית! לא כפי שהורגלנו לראותנו רק כימי הכנה והכשרה לימים הנוראים.

שורש קדושת הימים הוא בצווי שנצטווה משרע"ה "ועלה אלי ההרה" לארבעים יום אלו, ומאז נהפכו לימי רחמים ורצון וכמציאות נפרדת ומיוחדת משאר ימות השנה. כבר מר"ח אלול מתחילה להתנוצץ קדושת הימים הנוראים... ראש חודש אלול הוא התחלה שהולכת ונשלמת בראש השנה עד יום הכיפורים.

(מתוך "תשובת הימים", יעויין שם בארוכה ובפרטות, בעומק הענין)